

Mångfald i etern

Den nya kulturpolitiken måste rimligen innebära ett friare kulturutbud än tidigare. Alternativa former och ökad valfrihet för konsumenten, vare sig det gäller direkt förmedling eller via massmedia.

Den förra regeringens "kulturella omsorg" har, sin vana trogen, hävdad det hierarkiska systemet, där det kulturella ordet behöver filtreras, så att endast lämplig mängd och form når konsumenten. Ett förmynderi, enligt många mening. Tillämpat på TV har vi f n Sveriges Radios märkliga "stimulerande tävlan" mellan TV 1 och TV 2. Man har en känsla av att stimulansen snarare befunnit sig inom TV-huset än hos tittarna.

Jan-Erik Wikström har klart sagt ifrån att vi bör sikta mot att komplettera det nyvarande utbudet med vad en nordisk TV-satellit må kunna bjuda. När Bert Levin (DN 18/5) förklarar de värden som detta kan komma att innebära, med upp till sju program att välja mellan, då känner sig de tidigare kulturella tongivarna pressade mot väggen. Möjlighet för minoritetens kultur, mångfald och valfrihet, usch. Skjutglada debattörer som Nordal Åkerman (DN 28/5), samt Ingvar Carlsson och Harry Schein (DN 12/6) rycker genast ut. Argumenten är de vanliga.

- TV-tittandet passiviserar. Åkerman drar sig inte för att ta ordet hjärnskador i sin mun, å propos barnens (alltför) långa stunder framför TV-n.
- Våldsinslag extrapoleras direkt ut i samhället. En "explosion av våldsfilmerna" strömmar över rutan, gör tittaren alltmer aggressiv, omdömet bryts ner.
- Det är ekonomiskt lättsinne med en nordisk TV-satellit. Så och så mycket Bergmanska Trollflöjtar skulle vi kunna få för dessa belopp. Vem vill inte ha det i stället för mer bingo-TV och Vilda Västern?

Rimligt är nog att i stället relatera denna mediaproblematik till principfrågan: Vem ska avgöra vad du ägnar dig åt för program, du själv framför, eller någon mediaspecialist bakom rutan? Är du verkligen mogen för ditt eget medieansvar? Denna precisering ligger bakom Åkermans uppfattning att "ett ökat tranceliknande Tv-tittande har mycket mer med tvång än med frihet att skaffa". Herr Åkerman vet bäst, inte sant?

En ny mediapolitik - där en ansvarsfull mångfald i utbudet är så viktig - har chansen när den nordiska Tv-satelliten kommer. Minskade möjligheter till enkelriktning, åt det ena eller andra hållet. Och större valfrihet, använd till folkbildande program, musik, fotboll eller till Fred Astaire, enligt din egen vilja.

Uppenbarligen kan en viss koordinering mellan den nordiska ländernas utbud minska de eventuellt mer flagranta programkollisionerna. Och ge kvaliteten en chans, en verklig chans. Men herrarna Carlsson och Schein hänler åt detta, och betraktar koordinering som ett hot mot TV-företagens självständighet. Det är till att veta i förväg.

Det finns naturligtvis stycken i dessa frågor där stor åsiktsgemenskap råder. Dagens generation läser betydligt mindre än gårdagens, och det man läser är ofta komprimerat och bildsatt i ökande grad. Vi människor tar in och smälter bilder snabbare än text, sägs det medicinskt, och detta avspeglas i kulturen. Bildmedvetandet ökar i betydelse.

Är detta en önskad utveckling? Kanske. Men moraliserandet borde koncentreras sig på innehåll snarare än form. Om medierna utvecklas och effektiviseras, låt oss då hänga med, snarare än att klamra oss fast vid pergamentet och bakelitrullen. Nya medier ger nya kulturformer, den konstnärliga friheten är väl ändå central, både för skapare och konsument?

Vid ett besök nyligen i en av de få kabel-TV städer som prövar att komplettera TV-programmen med nya tvåvägs teletjänster, presenterades en intressant statistik. Det gäller Tama New Town, strax utanför Tokyo i Japan. Färskt erfarenhetsmaterial visar där på en bara måttlig eptusiasm från tittarna för expanderad filmtjänst m m (request TV), medan intresset tycks öka för mer kvalificerade och deltagande kommunikationsformer. Man vill vara med, helt enkelt, snarare än att bara se på. Och detta trots att de tekniska dialogmöjligheterna ännu är starkt begränsade för alternativen (meddelandeväxling och fråge/svar hemifrån m m ).

Medialitteraturen har på senaste tiden börjat behandla dessa frågor på allvar. Det är mindre kabel-TV (onödigt dyrt), och mer diskussion om vad medborgaren verkligen vill ha för information. Man finner intressanta konsumentrön om detta i Kochen/Donohue: Information for the Community, (ALA, Chicago 1976). Det dagliga informationsbehovet för gemene man prioriterar där konsumentinformation, utbildning, hälsoupplysning och lokal närinformation. Förströelse kommer en bra bit ner på skalan. Tänkvärt, för vår svenska medieplanering.

I detta medieperspektiv är en nordisk TV-satellit enbart en trappsteg. Vi får sju i stället för två program att välja mellan. Jaha.

Herrar Carlsson och Schein kan ha rätt i att vi bör stanna upp ett ögonblick, och betrakta satellitfrågan i det längre perspektivet. Det är bara det att slutsatsen blir den för dem motsatta. När eftertanken möjliggjort satellitsändningarna, till mitten av 80-talet, då har vi ett ännu mer dramatiskt medium redan här. Det skall oväntade ting till för att inte vad som i Englad kallas Viewdata då kommit hit (teledata, på svenska). Det är fråga om att med hjälp av telefonen kunna ringa upp och välja mellan många olika program, där text och stillbilder sänds på telefontråden till våra TV-mottagare. (De rörliga bilderna får av tekniska skäl vänta några år till). Många typer av informations törst kan stillas med detta medium: kortnyheter, sport, rese-möjligheter utbildning, konsumentupplysningar, arbetstillfällen, meddelanden, kata loger och mycket annat.

Telefon-TV (teledata) innebär uppenbarligen ett avgörande mediesteg. Och ett steg som märkligt nog ingalunda kräver investeringsbelopp av satellitformat. Tvärtom är det billigt. Nära nog vem som helst kan etablera en sändare, intresseföreningar, individgrupper, företag m m. Konsumenten kommer småningom att kunna befinna sig i ett eldorado av möjligheter till utbildning, kultur och förströelse, och i en aktiv miljö. Hon deltar själv, väljer tempo och form, skapar om hon vill.

Den verkliga tvåvägskommunikationen är alltså på väg. Det finns självfallet en hel del att fundera på här, ansvar i de nya medierna, upphovsrätt, hur vi ska söka motverka koncentration, kostnadsfördelning mm. Och när den lilla hemdatorn på begäran enkelt spelar fram våra önskemål på rutan (eller på papper hemma), då får kvalitetsproblemet sin verkliga skärseld att ta sig igenom. Det är faktiskt inte långt dit.

I ljuset av denna utveckling är det naturligtvis kring den ökade valfriheten som debatten bör röra sig, och inte om skygglappar och medieprotektionism.